

ZUZANNA ŁOZIŃSKIEJ „WTEATR WSTĄPIENIE”

I aktor jest człowiekiem, i taką czasem gra rolę, w której się umiera. I tak to najcudowniejszy spektakl śmiercią się zamyka. Lecz sztuka, w której grał, nie zawsze musi zejść z afisza. Ale są role, które wraz z aktorem umierają. Jeśli jest wteatr wstąpienie, musi być tego teatru zejście.

(Jerzy Ronard Bujański *Wteatr wstąpienie*)

Od czasu do czasu w kinach można jeszcze zobaczyć film Janusza Kondratiuka pt. *Klakier*. Rolę główną — starej, niedoświadczonej aktorki, właściwie już manekina, obwożonej po różnych prowincjonalnych scenach, tragicznie domagającej się braw nie istniejącej publiczności — zagrała prawie 97-letnia wtedy Zuzanna Łozińska. Była wstrząsająca. Tylko że nie był to film o niej, a tym bardziej o ostatnich latach jej życia. W stosunku do Zuzanny Łozińskiej tradycyjne określenie „nestorka scen polskich” brzmiałoby co najmniej dziwnie. Ci, którzy ją znali (a zwłaszcza pracownicy teatru w Jeleniej Górze, gdzie spędziła wiele ostatnich lat), twierdzili wręcz, że aktorce wyrządzono tym filmem wielką krzywdę, i żalowali, że nikt nie zrobił filmu naprawdę o niej — kobiecie pełnej życia, energii, humoru, zapału do pracy, wykazującej niebywałą jak na jej wiek sprawność umysłową i fizyczną.

Życiorys Zuzanny Łozińskiej od początku nastrocza trudności związane z datą urodzenia. Zawsze bardzo skrzętnie ukrywała swój wiek, nawet wtedy gdy mogła być z niego dumna. W większości notatek zawartych w programach teatralnych podaje się jako datę urodzenia rok 1896. Ale nikt nigdy nie wiedział, ile miała lat. (W kwestionariuszach osobowych podawała różne daty.) W osobistym kalendarzyku z roku 1924 jako datę urodzenia sama aktorka wpisała rok 1884. A więc umierając 5 sierpnia 1982 miała 98 lat! Jednakże na nagrobku napisano (tak sobie życzyła): „Przeżyła lat lat 86”.

Urodziła się we Lwowie i z teatrami tego miasta była długo związana. Już w szkolnym przedstawieniu otrzymała tytułową rolę Lilli Wenedy. Jest to fakt o tyle znamienny, że zagrała potem tę postać w teatrze w Stanisławowie, a w 1959 roku wreżyserowała dramat Słowackiego na scenie jeleniogórskiej.

Od 1912 była adeptką szkoły baletowej przy Teatrach Miejskich we Lwowie. Od 1913 występowała w zespole baletowym na scenie opery i operetki. Grała także drobne role w operetce i teatrze dramatycznym. W latach 1914—1917 tańczyła solowe partie w Operetce Lwowskiej. W roku 1918 wróciła do Teatrów Miejskich i podjęła studia w szkole dramatycznej pod kierun-

kiem Ireny Trapszo i Wandy Siemaszkowej. Pierwszą jej rolą dramatyczną była Wojewodzianka w *Zaczarowanym kole* Rydla w roku 1920. Przez następnych osiem lat grała i tańczyła na scenach lwowskich czołowe partie — m.in. w *Coppelii*, *Jeziorko łabędzim*, *Wieczorze lalek*. Wśród ról dramatycznych najwybitniejsze to: Hesja w *Moralności pani Dulskiej*, Klara w *Ślubach panińskich*, Ofelia w *Hamlecie* (u boku wybitnego niemieckiego aktora z teatru Reinhardta — Aleksandra Moissiego), Liza w *Zywym trupie* Tolstoja.

W roku 1927 zrezygnowała z pracy w balecie, a w 1928 opuściła Lwów i przyjechała do Teatru im. Słowackiego w Krakowie, gdzie pozostała przez trzy sezony, grając w sztuce *Gdybym chciała* Geraldiego i Spitzera oraz w *Krakowiakach* i *Góralach* Bogusławskiego.

W 1932 roku wróciła do rodzinnego Lwowa i pracowała przez jeden sezon w Teatrach Miejskich (dyrekcja Wilama Horzycy) pod kierunkiem Leona Schillera.

Od 1933 datuje się największe chyba przedsięwzięcie teatralne Zuzanny Łozińskiej — objęcie dyrekcji zawodowego teatru dramatycznego w Stanisławowie, powołanego do życia przez Zarząd Towarzystwa Muzyczno-Dramatycznego im. Moniuszki, a także władze wojewódzkie i miejskie. Stanisławów posiadał świetne zaplecze teatralne. Towarzystwo skupiało amatorski zespół dramatyczny, operowy, orkiestrę oraz chór. Sezon 1933/34 w Teatrze Pokucko-Podolskim (pierwsza nazwa to Teatr Małopolski) otwarto przedstawieniem *Dam i huzarów* Fredry. Pierwszy sezon na skutek przedwczesnego leta zamknięto w maju, co przyczyniło się do niepowodzeń finansowych. Przez blisko półtora roku teatr prowadzony był bez żadnej subwencji. W ratowaniu zespołu przed bankructwem pomagało Towarzystwo Muzyczno-Dramatyczne. W drugim roku działalności teatr uzyskał stałą subwencję rządową (i tak było to prawdopodobnie najskromniejsze wsparcie finansowe w Polsce) w zamian za objazdy po miastach województw stanisławowskiego i tarnobolskiego. I tak zaczęły się podróże do małych miejscowości, które czasami nie miały nawet połączeń kolejowych i transport aktorów odbywał się na furmankach.

Teatr Pokucko-Podolski był nadejściem wysunięta polską placówką na kresach. Docierał do takich miejscowości, jak Brody, Buczacz, Husiatyn, Przemysław, Tarnopol, Zbaraż, Zborów. Szerzenie polskości, walka o prawo polskiej ludności do teatru oto naczelną zadanie ówczesnego zespołu, składającego się z aktorów przybyłych z różnych rejonów Polski, aktorów, którzy stanęli przed nie-

znymi gustami publiczności stanisławowskiej.

Zuzanna Łozińska była jednocześnie dyrektorką, reżyserką i aktorką tegoż teatru. Jego specyfika wynikająca z warunków objazdowych oraz nieustannych trudności finansowych zmuszała Łozińską do preferowania repertuaru, któremu często brakowało wyraźnej, jednorodnej linii. Znaczącą pozycję zajmowały sztuki dla dzieci i młodzieży. (Wystawiła *Bajkę o siedmiu karłach*, *Królową Śnieżkę*.) Codziennie w objęzdzie grano popołudniówki, a czasem i poranki. Niemniej w tych trudnych warunkach Łozińskiej udało się wystawić kilka sztuk klasycznych — polskich i obcych (w wielu sama grała), m.in.: *Śluby panieńskie*, *Pana Geldhaba*, *Dożywocie*, *Damy i huzary* Fredry, *Lillę Wenedę* (rola tytułowa), *Mazepę*, *Kordiana*, *Księdza Marka Słowackiego*, *Zabusię* (rola tytułowa), *Ich czworo*, *Moralność pani Dulskiej*, *Carewicza* (rola Soni) Zapolskiej, *Sędziów Wyspiańskiego*, *Dziady* Mickiewicza, *Romea i Julię* Szekspira (rola

BOŻENA TOPOLSKA

Julii), *Marię Stuart* Schillera, *Cyda Corneille'a* (rola Infantki), *Chorego z urojenia* Moliera (rola Antosi).

Oprócz inscenizacji wielkich dramatów Teatr Pokucko-Podolski urządzał przedstawienia z okazji świąt narodowych, na cele społeczne i spektakle dla bezrobotnych.

Na deskach teatru stanisławowskiego występowali tacy aktorzy, jak: Irena Ładosiówna, Antoni Biliczak, Janina Gozdecka, Zygmunt Bończa i inni. Przez pewien czas współpracował z nim Stanisław Węgrzyn — uczeń Drabika.

Działalność teatru trwała do 1939 roku. W czasie wojny i okupacji Łozińska nie grała. Pracowała jako sprzątaczką, a także — o czym mało kto wie — karmiła wszy w Instytucie Pasteura we Lwowie.

W 1944 roku, po wyzwoleniu Lwowa, występowała w teatrze polskim — otworzonym na miejscu byłego teatru żydowskiego. W roku 1945 artyści-repatrianci wyjechali specjalnym pociągiem do Katowic na czele z reżyserem

Zuzanna Łozińska jako Aasa w „Peer Gyntie” Ibsena w T. im. Norwida w Jeleniej Górze — 1974. Insc. Henryk Tomaszewski, scen. Kazimierz Wiśniak (fot. Grażyna Wyszomirska)

Zuzanna Łozińska (Balbina) w „Bardzo starzy oboje” Brandysa w T. im. Norwida w Jeleniej Górze. Reż. Wojciech Kopecki, scen. Marian Jankowski (fot. Jerzy Bergonder)

Eronisławem Dąbrowskim, przezo-
 ąc do Polski archiwum tea-
 tru lwowskiego. W teatrze kato-
 wickim Łozińska była tylko rok,
 grając ze znanymi aktorami: Zo-
 fią Niwińską, Zofią Więclawów-
 ną, Aleksandrem Bardinim, Bro-
 nisławem Dąbrowskim.

Później pracowała w Teatrze
 Miejskim w Opolu jako aktorka
 i reżyserka.

W roku 1946 rozpoczął się wie-
 loletni „romans” Zuzanny Łoziń-
 skiej z teatrem w Jeleniej Górze.
 Łozińska była dyrektorem i kie-
 rownikiem artystycznym. Plac-
 ówka otrzymała status teatru
 miejskiego i niewielką subwencję
 w kwocie 300 tys. zł miesięcz-
 nie. W roku 1948 zapadła decy-
 zja o zamknięciu teatru — jed-
 nakże dzięki petycjom mieszkań-
 ców została cofnięta. Utworzono
 wtedy grupę objazdową Jelenia
 Góra — Legnica, podlegającą ge-
 neralnej dyrekcji Państwowego
 Teatru Dolnośląskiego we Wro-
 cławiu. W 1950 roku teatr upań-
 stwowiono. Dyrektorem adminis-
 tracyjnym był Antoni Biliczak, a
 Zuzanna Łozińska objęła funkcję
 kierownika artystycznego.

W czasie tej pierwszej jelenio-
 górskiej dyrekcji miały miejsce
 bardzo interesujące wydarzenia
 teatralne. Jednym z nich było
 niewątpliwie przybycie Ludwika
 Solskiego (mistrza i idola pani
 Zuzanny), który wyreżyserował
 tu *Grube ryby* Bałuckiego i wy-
 stąpił w roli Ciaputkiewicza.
 Drugim sukcesem (przede wszy-
 stkim, frekwencyjnym — 41
 przedstawień) był *Mazepa* w reż.
 H. Rodziewicza. Godne uwagi
 jest to, że w okresie szczególnie
 trudnym dla polskiej kultury lat
 powojennych (1949-56) teatr
 stawiał klasykę polską (*Damy i
 huzary*, *Mąż i żona*, *Śluby pa-
 nięnskie*, *Świeczka zgasła*, *Dwie
 bliźny Fredry*, *Dom otwarty* Ba-
 łuckiego, *Marię Stuart* Słowac-
 kiego) i obcą (*Zielony Gil* Tirso

de Moliny, *Profesja pani Warren
 Shawa*, *Intryga i miłość* Schille-
 ra, *Rewizor* Gogola) oraz inne
 utwory — *Wesele* Fonia Rusz-
 kowskiego czy *Romans z wode-
 wilem* Krzemińskiego. Był to
 okres, w którym Łozińska bar-
 dzo dużo grała i reżyserowała.
 W 1954 roku zdecydowała się
 opuścić Jelenią Górę i wyjecha-
 ła na cztery lata do Teatru Roz-
 maitości we Wrocławiu.

W roku 1960 wróciła do Jele-
 niej Góry jako kierownik arty-
 styczny za dyrekcji Władysława
 Ziemiańskiego. Drugą dyrekcję
 (która trwała do 1962, później
 artystka pozostała już tylko na
 etacie aktorskim) Łozińska roz-
 poczęła *Balladyną* w reżyserii
 Ireny Ładosiówny — koleżanki
 z lat stanisławowskich. Do nie-
 zapomnianych ról Łozińskiej w
 ostatnich 20 latach na scenie je-
 leniogórskiej należą: *Babcia w
 Tangu* Mrożka czy *Pani Balbina*
 w *Bardzo starzy oboje* Brandysa.
 Jak zwykle i teraz nie wystar-
 czyło jej aktorstwo, więc reżyse-
 rowała: *Intrygę i miłość* Schille-
 ra, *Mazepę* Słowackiego, *Skąpca*
 Moliera, *Łażnię* Majakowskiego,
Grzeszników bez winy Ostrow-
 skiego. Realizowała wytrwale re-
 pertuar dziecięcy: *Kopciuszek*,
Lampę Aladyna, *Dwa klony*, *O
 krasnoludkach i sierotce Marysi*.
 zrobiła adaptację *W pustyni i w
 puszczy*.

W 1976 obchodziła 65-lecie
 pracy artystycznej. Z tej okazji
 specjalnie dla Jubilatki zagrano
 sztukę Johna Patricka *Każdy
 kocha Opalę*, ale pod zmienio-
 nym tytułem *Każdy kocha Zuzię*.
 Zuzanna Łozińska wystąpiła w
 roli tytułowej.

W 1982 roku mając 98 lat po-
 stanowiła odejść z Jeleniej Gó-
 ry do teatru w Częstochowie.
 Niestety, nie zdążyła rozpocząć
 nowego sezonu — zmarła nagle
 5 sierpnia. * * *

KORRESPONDENCJA

TEATR DRAMATYCZNY
 IM. AL. WĘGIERKI
 W BIAŁYMSTOKU

Białystok, dnia 20 XI 1984

Redakcja Teatru

W załączeniu przesyłam tekst
 sprostowania dyr. Tadeusza
 Aleksandrowicza z prośbą o za-
 mieszczenie na łamach Teatru.
 Z poważaniem

Lech Piotrowski
 kierownik literacki

W numerze 10 została zamiesz-
 czona dłuższa wypowiedź p.
 Piotra Tomaszuka — pt. *Pozos-
 tała — szkoła...*, w której opisa-
 no przedstawienie naszego teatru
*Sąd nad królem, czyli Coś ty
 Polakom zrobił, Stanisławie?*

Dla wyjaśnienia osobom nie
 zorientowanym podaje, że jest to
 spektakl z pogranicza teatru fak-
 tu i porusza się w tej konwen-
 cji, zarówno scenariuszowej jak
 i inscenizacyjnej, gdzie bardziej
 prezentowane są raczej niż kos-
 tumy i postacie, a dotyczy
 ostatniego króla Polski, Stanisła-
 wa Augusta.

Ponieważ w wypowiedzi p. P.
 Tomaszuka roi się od nieścisło-
 ci i pomówień niezgodnych z
 prawdą, a w wielu momentach
 ma ona posmak inwektyw, pro-
 szę o umieszczenie sprostowania.

Autor nie musiał wiedzieć, że
 opisany przez niego scenariusz
 miał w tym samym kształcie
 swoją prapremierę w Warszawie
 i był recenzowany oraz wielo-
 krotnie omawiany po spektak-
 lach. Wiedzieli natomiast świet-
 nie, że kiedy jego wypowiedź
 ukaże się drukiem, to sztuka
 zejdzie ze sceny i nikt nie bę-
 dzie miał szansy sprawdzić
 autentyczności jego wypowiedzi.
 Metoda ta, licząca na pełną bez-
 karność, jest permanentnie upra-
 wiana przez ludzi grasujących
 po mniejszych ośrodkach i z po-
 zycji „światowców” odsądzają-
 cych teatry nawet od prawa do
 miana placówki artystycznej.
 Trudno mi polemizować z tym,
 co pomieszczył p. P. Tomaszuk,
 bo trzeba by przytoczyć cały arty-
 kuł in ekstensio i podawać kon-
 trargumenty, pozwolę więc sobie
 poruszyć chociażby kluczowe
 punkty i zestawić je z drukowa-
 nymi wypowiedziami tylko
 trzech recenzentów: Wojciecha
 Natansona, Jerzego Zagórskiego
 i historyka Waldemara Kiwilszo.

P. Tomaszuk pisze: „Sztukę...
 opartą na »listach i dokumen-
 tach« napisał, wyreżyserował
 oraz w tytułowej roli wystąpił
 — Bogdan Smigielski. Zaiste,
 odważnie nawiązuje ten spektakl
 do nie najlepszych, zdawać by
 się mogło, tradycji szkolnych
 »quasi — procesów«. Później —
 by nie przedłużać cytatu — oce-
 nia „szkolarskość” w kategoriach

Gombrowiczowskich profesorów
 Pimków, zarzuca splaszczanie
 Norwidowskiego wiersza, pisząc
 nawet: „Znaleźć zresztą można
 wiele przykładów owej dziwacz-
 nej ekwilibrystyki między pro-
 jektowaną wzniosłością, a kryją-
 cą się pod nią »niższością« in-
 fantylnej dydaktyki”.

Zaś historyk Waldemar Kiwil-
 szo na ten sam temat pisze: „Bo-
 gdan Smigielski, autor scenariu-
 sza, reżyser spektaklu i odtwór-
 ca postaci Stanisława Augusta
 Poniatowskiego w jednej osobie,
 poszedł dość wiernie za myślą i
 obrazem historycznym zarysowa-
 nym w książce Cata-Mackiewi-
 cza *Stanisław August*. Nie jest to
 zarzut, bo książka znakomita i
 pełno w niej materiału do budo-
 wy scenariusza.

Smigielski umiejętnie i wier-
 nie tka osnowę sztuki z prze-
 kazów historycznych, z pamięt-
 ników Stanisława Augusta pisa-
 nych w ostatnich latach życia,
 pamiętników Katarzyny i jej po-
 wiernicy księżny Daszkow, z
 bogatej literatury opracowań
 historycznych. Pełny tytuł sztuki
 brzmi: *Sąd nad królem, czyli
 Coś ty Polakom zrobił, Stanisła-
 wie*. Tak to w roku, kiedy ob-
 chodzimy stulecie śmierci Cy-
 priana Norwida, zyskujemy
 przez ten dopisek jeszcze jeden
 akcent Norwidowy na scenie”.
 Na to u p. Tomaszuka mamy
 stwierdzenie: „Sugerowana cya-
 tami z Norwida, a w całym

spektaklu potwierdzona zasada
 posługiwania się »Listami i do-
 kumentami« deklaracja reinter-
 pretacji historii — w założeniu
 autora podnosić powinna rangę
 spektaklu przynajmniej na dwa
 sposoby: budować u odbiorcy
 przekonanie o dużym znaczeniu
 i powadze problematyki przed-
 stawienia oraz nadawać walor
 obiektywizmu.

Tymczasem... Przeciwnicy Sta-
 nisława Augusta dysponowali
 praktycznie jedną »mocną« ri-
 postą: „Żyd, mason, zdrajca!”

Zaś Jerzy Zagórski odebrał na-
 stępujące wrażenia: „Myśl prze-
 wodnia widowiska zmierza ra-
 czej ku rehabilitacji króla Sta-
 sia. Na szczęście scenariusz nie
 narzuca ostatecznych wniosków.
 Stawia raczej widowni zapyta-
 nie, czyli sprowadza się do po-
 stawienia problemu...” Ocena p.
 Tomaszuka brzmi: „Można histo-
 ryczną wycieczkę zamienić w
 krucjatę, w trakcie której apoteo-
 zę Stanisława Augusta łączy się
 z linczem jego wrogów. Tylko po
 co nazywać to akurat »sądem«”.

A Wojciech Natanson ocenia
 scenariusz następująco: „Montaż
 ma charakter sumiennej, żywo
 prowadzonej dyskusji. Mimo
 pewnych uproszczeń jest to wi-
 dowisko interesujące. Spektakl
 cieszy się ogromnym powodze-
 niem. Jest grany od wielu mie-
 sięcy. Towarzyszą mu dyskusje,
 w których zabierają głos młodzi
 widzowie i znawcy. A konklu-

Zuzanna Łozińska — dyrektorka, reżyserka, aktorka, a przede wszystkim człowiek teatru. Dziś to pojęcie staje się anachronizmem — coraz mniej jest ludzi oddanych wyłącznie teatrowi. Była dyrektorką w pełni zasługującą na miano dobrego fachowca. Świetnie rozumiała wszystkie problemy teatru; zależność spraw artystycznych od finansowych — i odwrotnie. Jako reżyserka umiała znaleźć wspólny język z aktorem. Potrafiła rozbudzić w nim to, co najcenniejsze — wiarę w siebie i w celowość tego, co robi. Rozpiętość emploi — od amantek do bohaterek romantycznych, od podłotków do starszych pań — świadczy o wielkim kunszcie aktorskim Zuzanny Łozińskiej.

Żyła tylko sceną. Zazwyczaj mieszkała w pokojach gościnnych teatrów, mimo że niejednokrotnie proponowano jej mieszkanie. Wołała sama palić w piecu, znosić inne niewygodności, byle tylko nie zatracić fizycznej i psychicznej łączności z teatrem. Tak było we Wrocławiu i Jeleniej Górze. Do końca życia pracowała na pełnym etacie; bardzo dużo grała i czasami chciała zagarnąć więcej ról niż mógł jej teatr zapewnić. To prawda, że była niesłychanie egocentryczna. Bez kokieterii i fałszywej skromności przyjmowała wszystkie komplementy czy to w prasie, czy telewizji. Wypływało to z lęku przed „nienierobieniem”. „... każdy miesiąc bezczynności wydaje mi się stratą, której nie odrobuję. Inni mają czas i mogą w takiej sytuacji spokojnie czekać. Ja go mam coraz mniej i muszę się spieszyć. Czuję się świetnie i mam siły, aby jeszcze dużo grać” — mówiła w 1976 roku.

Egocentryczna z jednej strony — była równocześnie osobą niezmiernie szczerą. Tradycją sta-

Zuzanna
Łozińska
jako
Usta
w „Nie-ja”
Becketta
w T. im.
Norwida
w Jeleniej
Górze
— 1979 r.
Realizacja
Zbigniew
Mich

ło się kupowanie i dawanie wszystkim aktorom i personelowi technicznemu drobnych upominków po premierze. Nigdy nie zapomniła o najmniejszym wkładzie pracy człowieka w powstanie przedstawienia.

Praca była jej żywiołem, powietrzem koniecznym do życia. Teatr był receptą nie tylko na życie, lecz i na jego przedłużenie. Życie bez teatru, bez grania traciło sens. Bezczynność ją zabijała. Zaczynała wtedy uskarżać się na rozmaite dolegliwości, które w jej wieku były rzeczą naturalną. Jednakże kiedy pojawiała się możliwość grania, pani Zuzanna natychmiast czuła się lepiej. Zawsze pierwsza z aktorów umiała tekst (miała do końca fenomenalną pamięć), co bardzo zaw-

stydzało młodszych kolegów i zobowiązywało do szybkiego uczenia się roli. Chętnie pracowała z młodymi reżyserami, była niesłychanie pokorna — nie w sensie bezwolnego poddania, ale otwartości w spotkaniu z drugim człowiekiem.

W aktorstwie, w postaciach, które grała, interesował ją przede wszystkim żywy człowiek — ze wszystkimi zaletami i wadami, radościami i troskami. „W każdym człowieku siedzi anioł i diabeł. Byłam szczęśliwa i miałam szczególnego rodzaju frajdę, gdy grając rozmaite amantki i przesłodzone dziewczątka mogłam ukazać także siedzącego w nich diabła.” (Wywiad przeprowadzony przez Janusza Deglera do programu spektaklu *Każdy*

kocha Zuzię.) Uważała, że najwięcej materiału dla aktora dostarcza samo życie. Dlatego udzielając rad młodym powiedziała: „Zbierać jak najczęściej doświadczeń życiowych. Co przeżyjemy sami w rzeczywistości, to stanowi kapitał i podstawę do scenicznego obrazowania życia. Chodzi zarówno o radości jak i o troski, a nawet o bóle. Trzeba umieć doświadczać bólu na własnej skórze”. (*Kultura* 1971: 60 *ileś jeszcze lat młodości* — wywiad przeprowadził Tadeusz Lutogniński.)

Zuzanna Łozińska pozostawiła po sobie nie tylko wspomnienia role, lecz także zapomniany rytuał teatralny. Przychodziła zawsze półtorej godziny przed spektak-
(dokończenie na str. 36)

ZUZANNY ŁOZIŃSKIEJ...

(dokończenie ze str. 35)

lem i w garderobie rozpoczynała wielką sztukę charakteryzacji. Robiła to bardzo dokładnie, wręcz pedantycznie. Nikt nie mógł jej pomagać, a tym bardziej przeszkadzać. Kilka minut przed wejściem na scenę chodziła za kulisami bardzo skupiona — często modliła się. Po spektaklu równie dużo czasu poświęcała na zmywanie charakteryzacji. Znajdowała szczególną przyjemność w tym siedzeniu przed lustrem i oglądaniu swoich kolejnych metamorfoz.

Nie było w niej nic ze starości. Nie lubiła ludzi „starych” (często przecież młodszych od niej) i niechętnie przebywała w ich towarzystwie. Żywotność jej dawała znać o sobie zwłaszcza na scenie. Godną podziwu była w roli Matki w *Peer Gyntie* (w reż. Henryka Tomaszewskiego), gdzie mając 89 lat wykonywała trudne fizycznie zadania aktorskie (np. galopadę na plecach Peera). Nie pozwoliła oszczędzać się reżyserowi. Drugi heroiczny występ miał miejsce w 1974 roku w *Tangu*, kiedy z ostrym zapaleniem korzonków grała Babcią. Nigdy w ciągu 70-letniej pracy scenicznej nie doszło do odwołania przedstawienia z powodu jej niedyspozycji. Toteż gdy tylko Zuzanna Łozińska była obsadzana w jakiejś sztuce, nikt z aktorów — zwłaszcza młodych, nie mógł na nią narzekać: ani na próbach, ani na przedstawieniach. Zawsze wykazywała nieprzerwaną inicjatywę i aktywność. Kiedyś za dyrekcji Zie-

miańskiego w ciągu jednej nocy zrobiła zastępstwo w *Ealladynie*, aby teatr mógł wyjechać na gościnne występy do Bolesławca.

Bez względu na wiek pozostała ciągle piękną kobietą o szlachetnych, niebanalnych rysach. Poczucie humoru, aktywność życiową potwierdza prywatny kalendarzyk pani Zuzanny z ostatnich lat. Można z niego dowiedzieć się, czym zajmowała się ta „staruszka” pod koniec życia — mianowicie przepisami sprosnych wierszyków w stylu *Sztuki obłapiania* Fredry. W rubryce „znaki szczególnie” artystka wpisała: pijak. (Do końca życia piła dobre trunki.)

Czy była wybitną artystką? Nie wiem, czy będzie się ją wymieniało obok Solskiego, Cwiklińskiej i innych gwiazd z dużych ośrodków teatralnych. „Ciche gwiazdorstwo” Zuzanny Łozińskiej w teatrze jeleniogórskim na pewno nie przejdzie bez echa. Była nade wszystko wspinałym człowiekiem (fakt przechowywania dziewczynki — Żydówki we własnym mieszkaniu w czasie okupacji hitlerowskiej to jeden z wielu przykładów). Była tak dobra, że aż czasami naiwna. Przyjmowała życie spontanicznie, nie zakładając w nim istnienia fałszu i kłamstwa. W rozmowie o pani Zuzannie jeden z aktorów jeleniogórskich stwierdził, że gdyby jej powiedziano, że na sąsiedniej ulicy wyładowali Marsjanie, to chyba uwierzyłaby. W jej stosunku do życia było coś z dziecięcej, radosnej fascynacji.

W prywatnym programie Zuzanny Łozińskiej z *Tanga* ktoś umieścił wruszającą dedykację: „Babci Eugenii, która najlepiej wie, ile trzeba było odwagi, żeby zatańczyć to »tango«”.